

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه علوم اجتماعی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: مردم شناسی

عنوان :

تحلیل مردم شناسی شخصیت ها در رمان های احمد محمود

استاد راهنما :

دکتر محمد همایون سپهر

استاد مشاور :

دکتر تژا میرفخرایی

نگارش :

شیوا خاتمی

زمستان ۱۳۹۲

تقدیم بہ پدر بزرگوار، مادر مہربان، ہمسر کرامی و دختر عزیزم دانتیا

نشان‌شناسی ناسازی است
شناسایی حق در حق‌شناسی است

باساس فروان از

جناب آقای دکتر محمد بایون سپهر استاد محترم راه‌ما

جناب آقای دکتر تژا میر فخرایی استاد محترم مشاور

و تمامی معلمان و اساتید فریخته

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب شیوا خاتمی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۹۰۰۸۰۴۳۹ در رشته مردم شناسی که در تاریخ ۹۲/۱۱/۹ از پایان نامه خود تحت عنوان: تحلیل مردم شناسی شخصیت ها در رمان های احمد محمود

با کسب نمره ۱۹/۵ و درجه عالی دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۲/۱۱/۹

دانشجوی کارشناسی ارشد شیوا خاتمی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹/۵ بحروف نوزده و نیم تمام و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی
(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۵۱۰۹۱۱۰۱۵
عنوان پایان نامه: تحلیل مردم شناسی شخصیت ها در رمان های احمد محمود		
نام و نام خانوادگی دانشجو: شیوا خاتمی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۱/۸/۱	
شماره دانشجویی: ۹۰۰۸۰۴۳۹	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۲/۱۱/۹	
رشته تحصیلی: مردم شناسی		
استاد /استادان راهنما: دکتر محمد همایون سپهر		
استاد/استادان مشاور: دکتر تژا میرفخرایی		
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>رمان را می توان از دیدگاه های گوناگونی تحلیل و بررسی کرد . آنچه در این پژوهش بررسی شده رابطه نمونه شخصیت با منظومه فرهنگی است که در دیدگاه تئوریک منظومه فرهنگی روث بندیکت مطرح شده است . در این دیدگاه ، فرهنگ و شخصیت تعاریفی متفاوت از تعاریف روانشناسان و انسان شناسان کلاسیک دارد که با به کارگیری این دیدگاه سعی بر آن است که منظومه های فرهنگی و نمونه شخصیت های رمان های احمد محمود مورد مطالعه قرار گیرد . در این پژوهش رمان به عنوان یک پدیده فرهنگی مدرن که در درون خود جهان یا جهان های فرهنگی را نمایش می دهد مورد بررسی قرار گرفته است . همچنین به دلیل بررسی رمان از برخی آموزه ها و مفاهیم نظریه رمان لوسین گلدمن و جرج لوکچ نیز استفاده شده است . جمع آوری داده ها بر اساس روش تحلیل کیفی انجام گرفته است از رویدادهای داستانی به عنوان واحد تحلیل برای توصیف و تفسیر نمونه شخصیت ها و منظومه فرهنگی با توجه به سنت مردم شناسی فرهنگ و شخصیت استفاده شده است .</p> <p>یادداشت برداری مهم ترین ابزار این پژوهش است . در کنار متن اصلی از دیگر متون که از دیدگاه های گوناگون موضوع مورد بررسی این پژوهش را کاویده اند نیز استفاده شده است .</p> <p>کلید واژه : منظومه فرهنگی ، نمونه شخصیت ، احمد محمود ، همسایه ها ، داستان یک شهر، روث بندیکت، لوسین گلدمن .</p>		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:
 مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول: کلیات تحقیق
۴	۱-۱- بیان موضوع
۵	۱-۲- انگیزه تحقیق
۵	۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق
۶	۱-۴- اهداف تحقیق
۶	۱-۴-۱- هدف کلی
۶	۱-۴-۲- اهداف جزئی
۷	۱-۵- سوالات تحقیق
۷	۱-۶- قلمرو تحقیق و جامعه آماری
۷	۱-۷- پیشینه تحقیق
	فصل دوم: ادبیات تحقیق
۱۵	۲-۱- بخش اول
۱۵	۲-۱-۱- ادبیات در جهان
۱۷	۲-۱-۲- رمان در جهان
۱۸	۲-۱-۳- ادبیات تحقیق در جهان
۲۳	۲-۱-۴- ادبیات در ایران
۲۵	۲-۱-۵- رمان فارسی
۲۶	۲-۱-۶- ادبیات تحقیق در ایران
۳۰	بخش دوم
۳۰	۲-۲-۱- چهارچوب نظری
	فصل سوم: روش اجرای تحقیق
۵۱	۳-۱- روش پژوهش
۵۱	۳-۲- میدان مورد مطالعه
۵۲	۳-۳- روش های گردآوری داده ها

۵۳	۳-۴ روش تحلیل محتوا کیفی
۵۵	فصل چهارم: یافته های تحقیق
۵۶	۴-۱- احمد محمود
۵۸	۴-۲- گفتمان های فرهنگی در تاریخ فرهنگی ایران
۷۷	۴-۳- همسایه ها
۷۸	۴-۳-۱- خلاصه رمان
۸۰	۴-۳-۲- تحلیل مردم شناختی شخصیت در رمان همسایه ها
۱۰۶	۴-۴- داستان یک شهر
۱۰۷	۴-۴-۱- خلاصه رمان داستان یک شهر
۱۰۸	۴-۴-۲- تحلیل مردم شناختی شخصیت در رمان داستان یک شهر
	فصل پنجم: نتیجه گیری
۱۲۴	۵-۱- نتیجه
۱۲۷	۵-۲- محدودیت ها و مشکلات تحقیق
۱۲۸	فهرست منابع

مقدمه :

رمان به عنوان یک فرم ادبی مدرن بیش از یک سده است که به فضای فرهنگی ما وارد شده است . در این مدت با توجه به شرایط اقتصادی ، اجتماعی و سیاسی جامعه ایران ، تحولات و تغییراتی را تجربه کرده و از دیدگاه های گوناگون ادبی ، جامعه شناسی و روانشناسی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است .

در این پژوهش دو رمان " همسایه ها " و " داستان یک شهر " از مجموعه آثار احمد محمود به دلیل سبک رئالیستی و روایت یک دوره خاص تاریخی مورد تحلیل مردم شناسی شخصیت ها قرار گرفته است .

فصل اول پژوهش حاضر به مقدمات و کلیات طرح تحقیق اختصاص دارد و در آن به اجمال به طرح مسأله اصلی تحقیق ، سوالات ، روش ، هدف و ضرورت ، قلمرو و جامعه آماری تحقیق و پیشینه آن در جهان و ایران پرداخته شده است .

فصل دوم شامل دو بخش است . در بخش اول ادبیات تحقیق در جهان و ایران مورد بررسی قرار گرفته است و در بخش دوم چهارچوب نظری پژوهش بر اساس نظریه فرهنگ و شخصیت روث بندیکت تشریح گردیده و برای تدقیق چهارچوب نظری زمینه عمومی پیدایی انسانشناسی فرهنگی که مکتب فرهنگ و شخصیت در درون آن سنت قرار دارد به قدر نیاز بررسی شده تا مولفه های اساسی این مکتب دقیق تر و روشن تر مشخص گردد و مرزهای بین مکتب فرهنگ و شخصیت با دیگر مکاتب مردم شناسی و روانشناسی ترسیم شود . همچنین نظریه لوسین گلدمن از برجسته ترین محققان حوزه جامعه شناسی رمان در این فصل مطرح شده است . روش اجرایی این تحقیق بر مبنای روش کیفی و تحلیل محتوا است که در فصل سوم بیان گردیده . فصل چهارم تحقیق شامل یافته های تحقیق است . با توجه به تأثیر گذاری و اهمیت شرایط فرهنگی ، سیاسی و اجتماعی دوران فکری نویسنده رمان های مورد مطالعه ، در ابتدای فصل بعد از معرفی نویسنده ، گفتمان های فرهنگی در تاریخ معاصر با استفاده از منابع موجود بررسی شده تا زمینه های فرهنگ عمومی دو رمان مورد بررسی ، مشخص شود . سپس خلاصه رمان ها و تحلیل و بررسی مردم شناختی شخصیت ها در هر

یک از رمان ها به طور جداگانه بیان شده است همچنین در این فصل با توجه به فضای سیاسی رمان ها به شرایط تاریخی آن دوران با استفاده از منابع معتبر اشاره ی شده و احزاب سیاسی فعال معرفی شده اند .

در فصل پنجم نیز نتایج تحقیق و دستاوردهای کیفی آن به همراه موانع و مشکلات موجود ، بیان شده است .

فصل اول :

کلیات تحقیق

۱-۱- بیان موضوع :

ادبیات یکی از زمینه های اساسی انتقال ارزش ها ، رسوم ، هنجارها ، باورها ، شیوه های فهم جهان و شیوه های عمل است . در کل یکی از فضاها برای بیان جهان نگری فرهنگ ما در طول تاریخ بوده است . با بررسی روشمند در ژانرهای متفاوت ادبی اعم از نثر یا شعر متوجه می شویم که این ژانرها هم به لحاظ فرم و محتوا و نوع فرهنگی که انتقال می دهند با هم متفاوتند . در طول تاریخ ، ما با ژانرهای اعم از غزل ، قصیده ، مثنوی ، رباعی ، حکایت و داستان های اساطیری ملی و مذهبی مواجه بوده ایم . جهان تاریخی- فرهنگی ما از دو سده اخیر در ارتباط با جهان تاریخی- فرهنگی غرب قرار گرفته است . جهان تاریخی- فرهنگی غرب از آستانه رنسانس به این سو تحولات بسیاری را در حوزه های اقتصادی ، فرهنگی ، سیاسی و اجتماعی از سرگذرانده است و ویژگی های خاص خود را به لحاظ فرهنگی پیدا کرده است . در بستر این مواجهه ، تاریخ ما نیز با ویژگی های خاص خودش تحولات و تغییرات بسیاری را در حوزه فرهنگی ، اقتصادی ، اجتماعی ، سیاسی تجربه کرده است . یکی از نتایج این مواجهه انقلاب مشروطه ایران است که انسان ایرانی لاقلاً در حوزه حقوقی از یک رعیت به یک شهروند تبدیل می گردد. ساحت تجربه جهان اجتماعی از نگاه یک شهروند بسیار متفاوت از نگاه یک رعیت است. به همین دلیل ژانرهای ادبی جدیدی از جمله رمان در حوزه فرهنگی ما شکل می گیرد که بیشتر روایت و حکایت انسان ایرانی شهروند است . در بررسی پیشینه رمان در کشورهای دیگر نیز یک هم زمانی بین پیدایی رمان و ساخت سیاسی دولت - ملت به طور معنادار دیده می شود . درباره رمان از دیدگاه های متفاوت نظرات گوناگونی بیان شده است ، اما در یگانه بودن این فرم ادبی و بیانگری آن درباره جهان مدرن اتفاق نظری بین پژوهشگران این حوزه وجود دارد . با نگاه به برخی از تعاریف و ویژگیهای که درباره رمان گفته شده است می توان به برخی از ویژگی های بنیانی این ژانر ادبی و دلیل پیدایش آن پی برد . جدا از رد یا قبول این

دیدگاهها، می توان گفت شخصیت پروبلماتیک عنصر محوری ژانر ادبی رمان است که برای تحلیل و بررسی رمان باید مورد پژوهش و تحلیل قرار گیرد . به همین دلیل از هر منظر که به ادبیات نگاه کنیم با تعریفی از انسان مواجه می شویم که نگرش و بینش فرهنگ ما را نسبت به انسان در چهارچوب ارزش ها ، هنجارها ، شیوه فهم و عمل نشان می دهد . رمان به عنوان یک پدیده فرهنگی با هر ویژگی که در فرهنگ غرب داشته بعد از قرارگرفتن در فضای فرهنگی ما ، از ویژگی های مهم این نظام فرهنگی تأثیر می گیرد و بر آن تأثیر می گذارد و معنای خود را از فضای فرهنگی که در درون آن قرار گرفته است دریافت می نماید . یکی از تأثیرگذارترین رویدادهای تاریخی شهروند ایرانی بعد از انقلاب مشروطه ، ملی شدن صنعت نفت و جریانات فرهنگی ، اقتصادی و سیاسی آن سال ها بود که بررسی و تحلیل شخصیت های دو رمان "همسایه ها" و "داستان یک شهر" از احمد محمود که روایت گر آن دوران در فضایی داستانی است ، مسئله این پژوهش می باشد ، که از درون سنت مردم شناسی و از میان مکاتب گوناگون آن با توجه به مکتب انسان شناسی فرهنگی، بررسی می شود . چراکه این مکتب بینش های دقیقی را در رابطه بین " شخصیت و فرهنگ " بدست می دهد و مهم ترین محور رویکردی در این مکتب آن است که " فرهنگ " را نه به صورت انتزاعی یا حتی مادی ، بلکه بیش از هر چیز به صورت " شخصیت " انسانی مورد توجه قرار می دهد .

۲-۱-انگیزه تحقیق :

بررسی و تحلیل مردم شناسی رمان های ایرانی بعنوان هنر مدرن در عصری که زندگی می کنیم و شناخت فضای درون مایه این رمان ها و همچنین شخصیت ها بعنوان عناصر اصلی هر هنر داستانی از جمله رمان با هدف دست یابی به فضای فرهنگی رمان ها و نقش شخصیت های اصلی و پیوند آنها با ساختارهای اجتماعی و واقعیت جهان داستان از جمله انگیزه های این تحقیق است .

۳-۱-اهمیت و ضرورت تحقیق :

اهمیت و ضرورت این پژوهش از یک سو در اهمیت و نقش ادبیات در فرهنگ است و از سوی دیگر در به کارگیری دیدگاه های تئوریک و روش های علمی برای دست یابی به این شناخت . ادبیات در فرهنگ ما از مهم ترین عناصر در شکل دهی به رفتارها و انتقال دهنده ارزشها و

باورهاست چرا که رمان و شخصیت های آن در حیات فرهنگی بخش بزرگی از شهروندان برای فهم جهان و نوع رفتار در آن ، نقش مهمی دارد. تحلیل محتوای آثار ادبی بویژه رمان با استفاده از نظریه های علوم اجتماعی و نظریه های فرهنگی مردم شناسی یکی از راه های شناخت فرهنگ و تغییرات و تحولات ایجاد شده در درون آن است . شناخت ادبیات تولید شده در درون هر فرهنگی می تواند یکی از راه های شناخت فرهنگ و تغییرات و تحولات ایجاد شده در درون آن باشد. به کارگیری دیدگاه های تئوریک و روش های علمی برای شناخت نظامند فرهنگ از نیازهای بنیانی در زمان کنونی است . پژوهش در حوزه سنت مردم شناسی درباره رمان در کشور ما هنوز به یک سنت دیرینه تبدیل نشده است . استفاده از دیدگاه های تئوریک مردم شناسی می تواند به فهم و دانش ما از فرهنگی که در آن زندگی می کنیم کمک نماید . به همین دلیل شناخت رمان به عنوان یک پدیده فرهنگی مدرن می تواند یکی از راه های شناخت فرهنگ مدرن ما باشد. از سوی دیگر به کارگیری تئوریهای مردم شناسی نیز می تواند در غنای این تئوری ها و نشان دادن کاستی آنها موثر باشد.

۴-۱-اهداف تحقیق :

۴-۱-۱-هدف کلی :

مطالعه مردم شناسی شخصیت ها در دو رمان "همسایه ها" و "داستان یک شهر" احمد محمود .

۴-۱-۲-اهداف جزئی :

- ۱-توصیف منظومه فرهنگی یا منظومه های فرهنگی جهان رمان .
- ۲-توصیف و تفسیر نوع رابطه بین منظومه های فرهنگی در جهان رمان .
- ۳-توصیف نمونه شخصیت هر منظومه فرهنگی .
- ۴-توصیف و تفسیر نوع رابطه نمونه شخصیت و منظومه فرهنگی .
- ۵-توصیف عنصر محوری تشکیل دهنده هویت نمونه شخصیت منظومه فرهنگی .
- ۶-توصیف و تفسیر تغییرات فرهنگی در شکل گیری منظومه های فرهنگی جهان فرهنگی رمان .
- ۷-توصیف و تفسیر نوع رابطه با عناصر بیگانه در جهان فرهنگی رمان .

۵-۱-سوالات تحقیق :

این تحقیق شامل یک سوال اصلی و هفت سوال فرعی در راستای سوال اصلی به شرح ذیل است :
سوال اصلی : " تحلیل و بررسی مردم شناسی شخصیت ها در دو رمان "همسایه ها" و " داستان یک شهر" از احمد محمود .
سوالات فرعی پژوهش :

- ۱- چه نوع منظومه یا منظومه های فرهنگی در جهانی رمان های مورد مطالعه وجود دارد ؟
 - ۲- چه نوع رابطه ای بین منظومه های فرهنگی در جهان رمان است ؟
 - ۳- چه نمونه شخصیت در منظومه های فرهنگی است ؟
 - ۴- چه نوع رابطه بین نمونه شخصیت و منظومه فرهنگی در جهان رمان وجود دارد ؟
 - ۵- چه عنصر محوری تشکیل دهنده هویت شخصیت رمان است ؟
 - ۶- چه نوع رابطه ای بین تغییرات فرهنگی و منظومه یا منظومه های فرهنگی در رمان وجود دارد ؟
 - ۷- چه نوع رابطه با عناصر بیگانه در منظومه یا منظومه های فرهنگی در جهان رمان وجود دارد ؟
- ## ۶-۱- قلمرو تحقیق و جامعه آماری :

جامعه آماری این پژوهش دو رمان از مجموعه آثار احمد محمود (۱۳۱۰-۱۳۸۱) می باشد . این رمان ها عبارتند از :

- همسایه ها (۱۳۵۳)

- داستان یک شهر (۱۳۶۰)

مکان وقوع روایت رمان ها شهرهای جنوبی ایران و بخصوص شهرهای اهواز در رمان همسایه ها و بندر لنگه در رمان داستان یک شهر است . زمان وقایع داستانی از سالهای ۱۳۲۰ تا سالهای بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ را در بر می گیرد .

۷-۱-پیشینه تحقیق :

در خصوص " تحلیل مردم شناختی شخصیت در رمان " به طور کلی و رمانهای احمد محمود به طورخاص که موضوع این پایان نامه است هیچ گونه تحقیقی در قالب کتاب ، مقاله و پایان نامه در

هیچ یک از سایت های تحقیقاتی ، منابع کتابخانه های ملی ، مرکزی دانشگاه تهران ، دانشگاه آزاد و مرکز مطالعاتی ایران دات توسط نگارنده یافت نشد . تنها تحلیل و پژوهش های یافت شده در خصوص بررسی رمان های مورد مطالعه در این پژوهش از احمد محمود بیشتر در حوزه تخصصی رشته های زبان و ادبیات است که در ذیل به آنها اشاره می گردد :

- کتاب " نقد آثار احمد محمود " نوشته : عبدالعلی دستغیب ، انتشارات معین ، تهران ، ۱۳۸۷ . در این کتاب چند داستان کوتاه و رمان از آثار احمد محمود ، به لحاظ ادبی مورد بررسی قرار گرفته است نویسنده کتاب بعد از شرح زندگی احمد محمود و سابقه آشنایی خود با او در پیشگفتار به بحث پیرامون آثار این نویسنده پرداخته است .داستانهای نخستین محمود ، زائری زیر باران ، غریبه ها و پسرک بومی ، همسایه ها، داستان یک شهر ، زمین سوخته ، قصه های آشنا ، مدارصفردرجه ، آدم زنده و دو فیلم نامه سرفصل های مورد نقد و بررسی این کتاب می باشند . از نظر دستغیب در این کتاب داستانهای محمود ، همچون داستانهای نویسندگان خوب معاصر ما دوره های تحول داشته است . او در آغاز زیر تأثیر داستانهای هدایت و به ویژه داستانهای ناتورالیستی چوبک است . داستانهایی پر از ملال زیست و افکار شبه اگزیستانسیالیستی و داشوره های فردی . سپس با کسب تجربه های اجتماعی بیشتر و مطالعه دقیق روستاها و شهر زادگاه خود، به سوی تجسم زندگانی مردم و آنچه در ژرفای مناسبات اقتصادی - سیاسی می گذرد (مهاجرت روستائیان به شهر ، مشکل بیکاری و...) می آید . (دستغیب ، ۱۳۷۸ ، ۲۰) از نظر دستغیب ، محمود سپس به قسمی رئالیسم اجتماعی می گراید که در دهه ۴۰ و ۵۰ شیوه غالب نویسندگان است .

- حکایت حال کتابی است از مصاحبه لیلی گلستان با احمد محمود در خصوص رمان مدارصفردرجه چهارمین رمان احمد محمود که البته در این کتاب علاوه بر گفتگو پیرامون این رمان از زندگی ، عقاید و نظرات احمد محمود درباره نویسندگی ، ادبیات ، فضای داستانی ، شخصیت ها و شخصیت پردازی و... و دیگرآثارش شامل رمان ها و داستان های کوتاهش نیز صحبت شده است . این کتاب در سال ۱۳۸۳ توسط انتشارات معین در تهران منتشر شده است . کتاب حکایت حال حاصل چهارده جلسه گفتگوی سه یا چهار ساعته لیلی گلستان نگارنده کتاب و احمد محمود در ۱۷۴ صفحه است .

- کتاب " دیدار با احمد محمود " مجموعه ی از خاطرات ، نقطه نظرات و عقاید احمد محمود است که به همت سه فرزندش بعد از فوت پدر توسط نشر معین در سال ۱۳۸۴ در تهران به چاپ رسیده است .

- مقاله " هماهنگی لحن و تیپ در آثار احمد محمود " نوشته : فاطمه محسن زاده . در این مقاله با در نظر گرفتن توانمندی و مهارت احمد محمود در نگارش گفتگوهای درخشان در داستانهایش ، پس از مطالبی با عنوان : " لحن " ، " تفاوت لحن قصه ها با داستان های امروزی " ، " هماهنگی لحن متن داستان و گفتگوها " ، به ذکر توضیحات و شواهد متنوعی با محوریت هماهنگی لحن و تیپ در آثار احمد محمود پرداخته است .

- بررسی رمان همسایه ها در مقاله آموزش رمان نویسی نوشته شده توسط محمد رضا عباس زاده در وبلاگ اختصاصیش با نام همه چیز درباره قصه و داستان در تیرماه ۱۳۹۲ . در این مقاله عباس زاده ابتدا تعریفی از داستان کوتاه و رمان و فرق های این دو می نویسد سپس در دو بخش : زاویه دید و زمان و ساختار به بررسی رمان می پردازد . وی معتقد است که رمان با زاویه دید درونی و از نظرگاه قهرمان داستان خالد بیان می شود و تا آخر همین زاویه دید اول شخص مفرد را ادامه می دهد . در خصوص زمان نیز رمان به ترتیب توالی زمانی بیان می شود و پیچیدگی ساختاری ندارد . قالب مطالب این مقاله از مثالهای از بخش های از رمان همسایه ها تشکیل شده است .

- نقد و بررسی رمان های احمد محمود در مقاله ای تحت عنوان " احمد محمود ، نویسنده زمان و طبقه خود " به قلم محمد بهارلو در سایت ویستا . در این مقاله بیشتر در خصوص شخصیت محمود و تأثیر خولقیات نویسنده در آثارش بحث شده است . در بخشی از مقاله آمده است : " در پنج رمانی که تا کنون از احمد محمود منتشر شده و حجم آنها تقریباً به پنج هزار صفحه می رسد ، او با چندین صدا سخن گفته است . " و در جای دیگر می خوانیم : " نثر نوشتاری محمود در ادبیات معاصر کاملاً از نثر نویسندگان دیگر متمایز است و هر قطعه و بند از آثار داستانی او کاملاً عطر و کلام خاص نویسنده را دارد .

- مقاله پرونده اینترنتی احمد محمود به قلم مرضیه جعفری در سایت انسانشناسی و فرهنگ ثبت شده در تاریخ دی ماه ۱۳۹۱ که در این مقاله بیشتر به معرفی احمد محمود و آثارش اشاره شده است همچنین نظرات سایر نویسندگان در مورد احمد محمود و آثارش که بیشتر پس از مرگش بیان شده است آورده شده است .

- مقاله جایگاه زنان در داستان های کوتاه احمد محمود نوشته شده توسط دکتر مجید پویان در مرداد ۱۳۹۰ در نشریه اینترنتی متن نو . در این مقاله نقش و جایگاه زنان در داستان های کوتاه احمد محمود به لحاظ جامعه شناسی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است و در آن نویسنده مقاله به این نتیجه رسیده است که زنان در جهان داستان های کوتاه احمد محمود شخصیت های ایستا هستند که به هیچ روی پویایی و حرکت تکاملی شخصیت های مرد را ندارند .

- مقاله شخصیت پردازی در رمان همسایه ها نوشته دکتر محمد علی آتش سودا و امید حریری جهرمی در مجله اینترنتی پژوهش های نقد ادبی و سبک شناسی ، پیش شماره ۱ ، پاییز ۱۳۸۹ . در این مقاله نویسندگان شخصیت های رمان همسایه ها را ابتدا به دو قسمت شخصیت های اندرونی و شخصیت های بیرونی تقسیم نموده و سپس در ادامه به تشریح این دو دسته از شخصیت ها در قالب های توصیف ، گفتگو، عمل ، نام و نماد پرداخته اند .

- پایان نامه کارشناسی ارشد سمیه شکری زاده در رشته زبان و ادبیات فارسی با عنوان " نقد و تحلیل رمان های احمد محمود " که در سال ۱۳۸۶ با راهنمایی استاد مرتضی فلاح و با مشاوره دکتر یدالله جلالی بندری در دانشگاه تربیت معلم تهران دفاع شده است . این رساله تلاشی است نقد گونه برای یافتن عناصر داستان ، ویژگی های چون زبان ، لحن ، گویش شخصیت های رمانهای این نویسنده و همچنین توصیف مکاتب ادبی و توصیف آثار احمد محمود در این مکاتب ادبی .

- پایان نامه کارشناسی ارشد " رئالیسم بومی و بازآفرینی واقعیت در آثار احمد محمود " به قلم مهري مرادی با راهنمایی استاد محمد ایرانی و مشاوره استاد پارسا یعقوبی که فارغ التحصیل رشته زبان و ادبیات فارسی از دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه کردستان در سال ۱۳۸۸ است . در

این پایان نامه نقد و بررسی مجموعه داستانها و رمان های احمد محمود از منظر مکاتب ادبی و بخش بندی آنان در این مکاتب صورت پذیرفته است .

- پایان نامه کارشناسی ارشد " سنت و مدرنیته در رمان های احمد محمود " از دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی دانشگاه الزهرا ، دفاع شده توسط فاطمه السادات حسینی اسحق آبادی در سال ۱۳۹۰ با کمک استاد مهبود فاضلی بعنوان استاد راهنما و استاد نسرین فقیه ملک مرزبان بعنوان استاد مشاور . بازتاب رابطه سنت و مدرنیته به عنوان یک مسأله اجتماعی در آثار ادبی و آثار نمایشی و عناصر آثار ادبی و نمایشی در سنت و مدرنیته با تکیه بر نظریات آنتونی گیدنز در دو رمان همسایه ها و درخت انجیر معابد موضوع مورد بررسی و تحلیل در این پایان نامه می باشد .

- رساله دکترای " بررسی رمان های احمد محمود از منظر ساخت گرای تکوینی " دکتر مرتضی قاسمی با راهنمایی آقایان دکتر عصمت اسماعیلی و دکتر علی محمد شاه سنتی از دانشکده علوم انسانی دانشگاه سمنان در رشته ادبیات فارسی که در آن رمان های احمد محمود در مکتب ساخت گرای تکوینی مورد بررسی قرار گرفته است . این رساله در سال ۱۳۹۱ دفاع شده است .

- پایان نامه کارشناسی ارشد " رئالیسم اجتماعی در آثار احمد محمود " از دانشکده زبان و ادبیات فارسی دانشگاه اراک که توسط خاطره دارابی در سال ۱۳۸۸ با راهنمایی استاد فروغ صهبا و با مشاوره استاد محمد رضا عمران پور نوشته شده است . این رساله نیز به بررسی مکاتب ادبی در خصوص مسئله رئالیسم اجتماعی در مجموعه داستانهای کوتاه و رمان های احمد محمود پرداخته است .

- " فضا سازی در رمان های احمد محمود (همسایه ها ، داستان یک شهر ، زمین سوخته ، مدارصفر درجه) " که پایان نامه کارشناسی ارشد نرگس احمدی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته ادبیات فارسی به راهنمایی استاد بهروز ژاله و با مشاوره استاد مجتبی بشردوست از دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه زنجان . که در فضای بومی ، گویش ، لحن و کلام در این رمان ها با توجه به انواع سبک های ادبی و در مقایسه با هم تحلیل و بررسی شده است .